

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Катерина Каролова Караджова, от СУ „св. Климент Охридски“.

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

в област на висше образование : Педагогически науки.

професионално направление: Педагогика .

докторска програма Специална педагогика .

Автор: Виктория Кирилова Ценова.

Тема: „Динамика в овладяването на писмената реч при ученици с лека умствена изостаналост“

Научен ръководител: проф. д-р Катерина Каролова Караджова.

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД 38 – 263/09.07.2020 година на ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „Динамика в овладяването на писмената реч при ученици с лека умствена изостаналост“ с автор: Виктория Кирилова Ценова и научен ръководител проф. д-р Катерина Караджова.

Представеният от г-жа Виктория Ценова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с изискванията на Правилника за развитие на академичния състав към СУ : „Св. Кл. Охридски“.

2. Актуалност на тематиката

Със стартирането на идеята за приобщаващото образование, с особена актуалност се визират проблемите, свързани с писмената грамотност на децата с лека умствена изостаналост. Всички те след промените в образованието стават обект на общообразователното училище. Изследвайки динамиката в развитието на писмената реч, докторантката акцентира върху някои от основните въпроси, с които трябва да се ангажират специалистите, занимаващи се с обучението и развитието на деца с умствена изостаналост. От тази гледна точка темата е актуална, полезна и много навременна.

3. Познаване на проблема

Дисертацията има класическа структура. Разработена е върху 169 страници и включва увод, три глави, дискусия и изводи, обобщение и заключение, списък на използваната литература, съдържащ 147 заглавия и приложения.

В увода се обосновава значимостта на проблема от гледна точка на концепцията за приобщаващото образование и необходимостта от осигуряване за всички деца на достъпна среда. Липсата на задълбочени научни изследвания в тази насока, особено по отношение на децата с умствена изостаналост провокира авторката да вникне по-дълбоко в тази сериозна проблематика и да се опита да предложи отговор на въпроси чакащи от години.

В първата глава се прави теоретичен обзор на парадигмата умствена изостаналост. Задълбочено и всеобхватно докторантката представя различните теории за психичното развитие на детето, дефинира понятието умствена изостаналост. На този фон се очертава концепцията за умствената изостаналост и се лансира идеята за приобщаващото образование. Съществено място в тази част заема информацията, свързана с писмената реч в детска възраст и в частност с нарушенията в писмената реч при ученици с лека степен на умствена изостаналост.

Във втора глава е представен експерименталния дизайн. Организирането и реализирането на експерименталното изследване е оригинално и новаторско. Докторантката формулира една главна (основна хипотеза) и една главна (основна) цел. В съответствие с основната хипотеза и основната цел, авторката лансира пет детайлизирани хипотези, всяка от които е свързана със детайлизирана цел и конкретни задачи. Това е много интересен подход, който гарантира една всеобхватност, прецизност и систематичност на научните търсения и експериментални интерпретации. Изследваните лица са подбрани сполучливо и в съответствие с научната етика и достоверност. Целта, обекта и предмета на изследване са описани точно, лаконично и коректно. Задачите са подбрани адекватно на поставените основна цел и детайлизираните подцели. Хипотезите са научно обосновани и са логически обвързани с целта и задачите на изследване.

4. Методика на изследването

Инструментариума на изследването е обяснен точно и изчерпателно. Адмирации заслужава подбора на експерименталните критерии: фонематични възприятия, фонематичен анализ, четене и писане. Критериите са много информативни и осигуряват една богата база данни за анализи и интерпретации. Изследваните лица са общо 53, от тях 32 с лека степен на умствена изостаналост и 21 с дислексия на развитието. В проведените проби има обучаващи елементи, което в някаква степен показва възможностите на изследваните лица да се възползват и от чуждата помощ от една страна, и от друга да се представи реал-

но динамиката на речта(устна и писмена) на ниво фонема, морфема и синтаксис. Описаната методика е адекватна на поставените задачи .Чрез нея докторантката може да постигне целта на своето изследване и да докаже(или отхвърли) реалността на формулираните хипотези.

Смятам, че езиковия стимулен материал е информативен, подбран коректно, а резултатите са анализирани задълбочено и професионално.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

В трета глава са представени таблици с първичните данни и се прави анализ на тези данни. Чрез прецизен математико- статистически анализ се установява динамиката в развитието на фонематичните възприятия и фонемния анализ при ученици с лека умствена изостаналост и ученици с дислексия на развитието. Паралелно с това тя анализира и динамиката в развитието на уменията за четене и писане при същите групи изследвани лица. Сполучливо и професионално се описват статистическите стойности на параметрите като се правят вътрешно групови сравнения. Въз основа на експерименталните интерпретации се формулират сполучливи изводи и препоръки. Те са насочени към подобряване на уменията за четене и писане при изследваната група ученици, както и към ограмотителната система на ученици със затруднения в обучението.

Направените изводи визират основната хипотеза , която е доказана, т.е. учениците с умствена изостаналост подлежат на обучение и развитие. Успоредно с това е установено, че в по- напредналите етапи на обучение(по горен училищен клас) учениците с умствена изостаналост се справят по- добре със задачите за четене и писане . Казано с други думи налице е положителна динамика в темповете на развитие на процесите четене и писане. В същото време са налице съществени различия в темпа на тази динамика по отношение на контролната група(децата с дислексия на развитието). Това е от изключително голямо значение за прецизиране на диагностичната процедура. В процеса на експерименталните интерпретации се потвърждават(напълно или частично) реалността на детайлизираните хипотези. Изводите имат определена практическа насока като например констатацията, че обучението по четене и при двете групи деца трябва да предхожда формирането на писмените умения.

Приемам напълно реалността на приносите. Ще добавя само ,че инструментарията на изследването, както и установените изводи могат да се използва с успех при диференцирането на деца с умствена изостаналост от деца с дислексия на развитието. Това се отнася най- вече до началния курс, когато се допускат доста диагностични грешки по отношение на двете категории деца.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Г-жа Виктория Ценова има три самостоятелни публикации по темата на дисертационния труд. Те безспорно ще обогатят теорията и практиката по специална педагогика и логопедия и ще провокират търсенето и намирането на нови стратегии и подходи за оптимизиране динамиката в развитието на писмената реч при деца с лека степен на умствена изостаналост.

Направените публикации като брой, форма и съдържание напълно отговарят на изискванията за допускане до публична защита.

Напълно съм убедена, че организирането и провеждането на експерименталното изследване е извършено от докторантката, а направените изводи са лично нейно научно постижение.

Автореферат

Авторефератът е разработен върху 46 страници. Той отразява лаконично, но точно като съдържателната страна на дисертацията, така и направените експериментални изследвания и последвалите изводи.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Бих препоръчала и авторката да публикува цялата дисертация или части от нея под формата на книжно тяло или методическо пособие, подпомагащо работата на общообразователните и ресурсни учители, както и логопедите, които работят с изследваната категория деца.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на всичко описано и аргументирано в моето становище, имайки предвид качествата и възможностите на г-жа Виктория Кирилова Ценова **ПРЕДЛАГАМ НА УВАЖАЕМОТО НАУЧНО ЖУРИ** да гласува с положителен вот и да ѝ присъди научната и образователна степен „доктор“ в област на висше образование : Педагогически науки. професионално направление: Педагогика, докторска програма: Специална педагогика.

01.09.2020 г.

Изготвил становището:

проф. д-р Катерина Караджова